

POSTANOWIENIE

Dnia 2 lutego 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Dyrektora Wojewódzkiego Szpitala [...] w L.

przy uczestnictwie J. M.

o zezwolenie na umieszczenie uczestnika postępowania w zakładzie opiekuńczo-
leczniczym psychiatrycznym,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 2 lutego 2022 r.,

na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego w C.

z dnia 23 czerwca 2021 r., sygn. akt VI Ca [...],

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 2 lutego 2021 r. Sąd Rejonowy w L., uwzględniając wniosek Dyrektora Wojewódzkiego Szpitala [...] w L., nakazał umieszczenie uczestnika postępowania J. M. w zakładzie leczniczo-opiekuńczym psychiatrycznym bez jego zgody. Ustalił, że uczestnik ma obecnie 46 lat. Cierpi na schizofrenię paranoidalną, zespół uzależnienia od alkoholu, marskość wątroby z nadciśnieniem wrotnym, zespół Mallory-Weissa. chorobę wrzodową żołądka i

dwunastnicy, jest nosicielem WZW typu C. Na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w O. z dnia 9 kwietnia 2013 r. wydanego w sprawie karnej o sygn. akt II K [...], wobec uczestnika postępowania realizowany jest środek zabezpieczający w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym. W ramach jego wykonywania, uczestnik od dnia 3 września 2013 r. przebywa w Wojewódzkim Szpitalu Neuropsychiatrycznym w L. na Oddziale o Podstawowym Stopniu Zabezpieczenia. Pomimo długotrwałego leczenia szpitalnego nie uzyskano pełnej poprawy stanu zdrowia psychicznego, a jedynie częściową i to wskutek kontrolowanego systematycznego przyjmowania przez niego leków. Obecnie uczestnik postępowania nie przejawia zachowań agresywnych ani autoagresywnych. W obrazie klinicznym dominują utrwalone objawy wytwórcze pod postacią urojeń głównie wielkościowych, dereizm oraz brak krytycyzmu wobec choroby. J.M. wymaga stałej kontroli stanu psychicznego i kontroli leczenia w warunkach instytucjonalnych. Kontakt uczestnika postępowania z rodziną jest osłabiony, rodzina nie wykazuje zainteresowania powrotem uczestnika do domu rodzinnego. Ze względu na brak krytycznego wglądu w przebieg choroby, konieczność systematycznego leczenia, niewydolność w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych, uczestnik wymaga stałego nadzoru w przyjmowaniu leków, nadzoru i pomocy przy wszelkich czynnościach higieniczno - pielęgnacyjnych. Nie jest zdolny do samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie i samodzielnego zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych.

Dokonując oceny prawnej wniosku, Sąd Rejonowy podniósł, że stosownie do art. 3 pkt 2 litera d ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (tekst jedn.: Dz. U. z 2020 r. poz. 685, dalej: „u.o.z.p.”), ilekroć przepisy tej ustawy stanowią o szpitalu psychiatrycznym, odnosi się to również do innego zakładu leczniczego podmiotu leczniczego w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej, sprawującego całodobową opiekę psychiatryczną lub odwykową, niezależnie od podmiotu, który je tworzy i utrzymuje. Do tego rodzaju instytucji należy zakład opiekuńczo-leczniczy o profilu psychiatrycznym, stąd Sąd Rejonowy, powołując się na art. 29 ust. 1 u.o.z.p., określający przesłanki przyjęcia osoby chorej psychicznie do szpitala psychiatrycznego bez jej zgody,

przyjął, że w stosunku do J. M. zachodziły przesłanki wskazane w art. 29 ust. 1 pkt 1 i 2 u.o.z.p. i uwzględnił wniosek.

W apelacji pełnomocnik uczestnika z urzędu zarzucił naruszenie art. 29 ust. 1 u.z.o.p. przez bezzasadne przyjęcie, że leczenie uczestnika przyniesie poprawę jego stanu zdrowia, co dotychczas nie nastąpiło mimo siedmioletniego pobytu w szpitalu. Formułując ten zarzut, wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu pierwszej instancji w całości.

Postanowieniem z dnia 23 czerwca 2021 r. Sąd Okręgowy w C. w zmienił zaskarżone postanowienie w ten sposób, że oddalił wniosek. Akceptując ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego wskazał, że bez względu na aktualny stan zdrowia uczestnika, nie było podstaw do uwzględnienia wniosku dyrektora placówki w sytuacji wykonywania wobec uczestnika środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia go w zakładzie psychiatrycznym na podstawie postanowienia sądu karnego (art. 93a § 1 pkt 4 k.k.). Sąd Okręgowy uznał, że organem właściwym do podjęcia decyzji co do zastosowania, zmiany bądź uchylenia środków zabezpieczających, w tym środka w postaci orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym, jest wyłącznie sąd karny, który wydał postanowienie o detencji uczestnika w zakładzie psychiatrycznym.

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zarzucił naruszenie art. 39 ust. 2 w zw. z art. 39 ust. 1 i ust. 3 oraz art. 38 u.o.z.p. przez błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że wniosek jest bezzasadny w sytuacji wykonywania wobec uczestnika środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym i dopiero uchylenie tego środka przez sąd karny otworzy drogę do wszczęcia postępowania w celu umieszczenia uczestnika w zakładzie opiekuńczo-leczniczym o profilu psychiatrycznym bez jego zgody. Zdaniem skarżącego, w wyniku błędnej interpretacji wskazanych norm prawa materialnego, Sąd drugiej instancji bezzasadnie nie zastosował ich w ustalonym w sprawie stanie faktycznym. Formułując ten zarzut, skarżący wniósł o uchylenie postanowienia Sądu Okręgowego w C. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego postanowienia i oddalenie apelacji uczestnika postępowania wniesionej od postanowienia Sądu pierwszej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do przywołanego w skardze kasacyjnej art.38 u.z.o.p., osoba, która wskutek choroby psychicznej lub upośledzenia umysłowego nie jest zdolna do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i nie ma możliwości korzystania z opieki innych osób oraz potrzebuje stałej opieki i pielęgnacji, lecz nie wymaga leczenia szpitalnego, może być za jej zgodą lub zgodą jej przedstawiciela ustawowego przyjęta do domu pomocy społecznej. Przyjęcie do domu pomocy społecznej osoby, o której mowa w ust. 1, bez jej zgody, a za zgodą jej przedstawiciela ustawowego, wymaga orzeczenia sądu opiekuńczego o przyjęciu do domu pomocy społecznej. Przyjęcie do domu pomocy społecznej osoby małoletniej lub ubezwłasnowolnionej całkowicie następuje za pisemną zgodą jej przedstawiciela ustawowego. Przedstawiciel ustawowy wyraża zgodę po uzyskaniu zezwolenia sądu opiekuńczego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania osoby małoletniej lub ubezwłasnowolnionej całkowicie. Jeżeli przyjęcie do domu pomocy społecznej dotyczy osoby małoletniej powyżej 16 roku życia lub osoby pełnoletniej całkowicie ubezwłasnowolnionej, zdolnej do wyrażenia zgody, jest wymagane również uzyskanie zgody tej osoby na przyjęcie. W przypadku sprzecznych oświadczeń w sprawie przyjęcia do domu pomocy społecznej tej osoby i jej przedstawiciela ustawowego, przyjęcie do domu pomocy społecznej wymaga orzeczenia sądu opiekuńczego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania tej osoby. Osoba, o której mowa w ust. 1, podlega okresowym badaniom stanu zdrowia psychicznego w zakresie uzasadniającym jej pobyt w domu pomocy społecznej. Badania przeprowadza się co najmniej raz na 6 miesięcy. Art. 39 u.o.z.p. przewiduje natomiast, że jeżeli osoba, o której mowa w art. 38, lub jej przedstawiciel ustawowy nie wyrażają zgody na przyjęcie jej do domu pomocy społecznej, a brak opieki zagraża życiu tej osoby, organ do spraw pomocy społecznej może wystąpić do sądu opiekuńczego miejsca zamieszkania tej osoby z wnioskiem o przyjęcie do domu pomocy społecznej bez jej zgody.

Z wnioskiem, o którym mowa w ust. 1, może wystąpić również kierownik szpitala psychiatrycznego, jeżeli przebywająca w nim osoba jest niezdolna do samodzielnego zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych, a potrzebuje stałej opieki i pielęgnacji, natomiast nie wymaga dalszego leczenia w tym szpitalu.

Jeżeli osoba wymagająca skierowania do domu pomocy społecznej ze względu na swój stan psychiczny nie jest zdolna do wyrażenia na to zgody, o jej skierowaniu do domu pomocy społecznej orzeka sąd opiekuńczy.

Wywodząc swoje uprawnienie do złożenia wniosku o umieszczenie uczestnika w zakładzie opiekuńczo-leczniczym o profilu psychiatrycznym bez jego zgody, z art. 39 ust. 2 u.o.z.p., wnioskodawca nie uwzględnił doniosłej dla losów wniosku okoliczności, trafnie wyeksponowanej przez Sąd drugiej instancji, że uczestnik przebywa w szpitalu psychiatrycznym na podstawie postanowienia sądu karnego o zastosowaniu wobec niego środka zabezpieczającego, o którym mowa w art. 93a § 1 pkt 4 kodeksu karnego. W świetle unormowań zawartych w kodeksie karnym oraz kodeksie karnym wykonawczym, jedynym organem uprawnionym do decydowania we wszystkich kwestiach związanych z wykonywaniem orzeczenia w części dotyczącej środka zabezpieczającego jest sąd, który wydał w pierwszej instancji orzeczenie o zastosowaniu środka zabezpieczającego z modyfikacjami przewidzianymi wyraźnie w ustawie (por. art. 3 § 1 k.k.w., art. 199a § 2 k.k.w. w zw. z art. 243 § 1 k.k.w.).

Stosownie do art. 204 § 1 k.k.w., jeżeli wobec sprawcy orzeczono pobyt w zakładzie psychiatrycznym, sąd, nie rzadziej niż co 6 miesięcy, orzeka w przedmiocie dalszego stosowania tego środka, a w wypadku uzyskania opinii, że dalsze pozostawanie sprawcy w zakładzie nie jest konieczne - bezzwłocznie. W razie potrzeby sąd zasięga opinii innych biegłych. Zgodnie z art. 204 § 3 k.k.w., orzekając o zwolnieniu z zakładu psychiatrycznego, sąd w razie stwierdzenia, że zachodzą przesłanki do przyjęcia sprawcy do domu pomocy społecznej w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 685), zawiadamia o tym właściwy organ do spraw pomocy społecznej.

Niezależnie zatem od tego, czy w ocenie wnioskodawcy, aktualny stan zdrowia uczestnika postępowania, brak możliwości samodzielnego zaspokajania przez niego potrzeb życiowych oraz brak możliwości otoczenia go opieką w inny sposób (na przykład przez członków rodziny uczestnika), mogą uzasadniać postulat umieszczenia uczestnika, bez jego zgody, w zakładzie opiekuńczo-

leczniczym o profilu psychiatrycznym, potrzeba podjęcia decyzji w tym przedmiocie zaktualizuje się dopiero w momencie uchylenia detencji uczestnika w szpitalu psychiatrycznym przez sąd karny. W sytuacji wykonywania wobec niego środka zabezpieczającego, nie ma bowiem podstaw prawnych do decydowania przez inny sąd niż ten, który orzekł detencję, co do dalszego jego pobytu w szpitalu psychiatrycznym. Dopiero po stwierdzeniu przez sąd karny, że ustały przyczyny uzasadniające stosowanie środka zabezpieczającego i uchyleniu przez sąd karny tego środka, może powstać potrzeba zadecydowania o ewentualnym umieszczeniu uczestnika w zakładzie opiekuńczo-leczniczym psychiatrycznym, po uprzednim złożeniu stosownego wniosku przez uprawnione organy oraz po ustaleniu, czy zachodzą wskazane w art. 38 i 39 u.o.z.p. przesłanki do podjęcia tej decyzji. Wskazuje na to jednoznacznie przytoczony wyżej art. 204 § 3 k.k.w. Nie ma zatem obecnie podstaw prawnych do orzeczenia w przedmiocie wniosku dyrektora szpitala przed zwolnieniem uczestnika ze szpitala psychiatrycznego na podstawie postanowienia właściwego sądu karnego. Do tego momentu szpital psychiatryczny jest zobligowany do zapewnienia uczestnikowi właściwego leczenia oraz do zaspokajania jego potrzeb życiowych w zakresie wyżywienia i niezbędnej opieki. Trzeba także zwrócić uwagę, że dopiero po uchyleniu środka zabezpieczającego, będzie możliwe ustalenie, czy aktualna w momencie rozstrzygania wniosku o przymusowe umieszczenie uczestnika w zakładzie opiekuńczo-leczniczym o profilu psychiatrycznym, jego sytuacja zdrowotna, życiowa i rodzinna uzasadnia uwzględnienie tego wniosku.

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji (art. 398¹⁴ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).